

Latgales audžuģimeņu pienesums ģimenisku vērtību kopšanā

Bērnam ļauts dzīvot audžuģimenē līdz 18 gadu vecumam

Egita Terēze Jonāne

Sandra Ozola (Rušonas pagasts) un Marija Pupiņa (Liksnas pagasts), tāpat kā daudzie domubiedri, uztur audžuģimeņu kustību Latgalē. "Vietējā Latgales Avīze" sarunājās ar Sandru un Mariju par ģimenisko vērtību kopšanu audžubērnos, kuri viņu dzīvē ienāk no ielas vai bērnumama, vai citas ģimenes.

Palīdz ežainam bērnam pazaudēt adatas

Egita Terēze Jonāne foto

Sandra un Ainārs Ozoli (no kreisās) un Mareks ar sunīti Tairu

Pacienājot ar audzudēla Dāvja (15 gadi) izceptajām banānu, ogu un ābolu plātismaizēm un kafiju, Sandra pastāstīja, ka ļauj puikam rošities virtuvē, jo viņš pēc 9. klases mācīsies par pavāru. Viņa ar vīru lolo vēl vienu audžubērnu Vidvudu, kurš nāk no labas ģimenes, taču vecāki nav mācējuši pārliecināt dēlu, ka jāpmeklē skola. Sandrai gan pagaidām izdodas vienoties, ka Vidvuds iet skolā sevis, nevis viņas vai vecāku dēļ.

Tobrīd Rušonas pagastā jau bija divas audžuģimenes, un Sandra ar Aināru, šo ģimeņu uzrunāti, nolēma kļūt par audžuģimeni. Un Sandra atkal samulsa, jo vajadzēja mācīties, uzskatīja, ka jau ir mācījusies gana daudz. Tomēr saņēmas, pabeidza kursus, un Sandra un Ainārs kļuva par audžuvecākiem tieši pusaudžiem. Abi turpina mācīties katru gadu, un, kā teica Sandra, visas zināšanas, pieredze noder audžubērnu audzināšanā.

«Sandras un Aināra audzudēls Mareks: "Dzīvoju pie Sandras un Aināra jau sešus gadus. Pateicoties viņiem, esmu iemācījies strādāt. Viņi ir forši.»

Sandra atminējās, ka atgriezās toreizējā Preiļu rajonā ar agronomes diplomu (viņa ir absolvējusi Latvijas Lauksaimniecības akadēmiju) un vadīja prakses saimniecību, kur katru vasaru uzņēma tehnikumu jauniešus. Toreiz viņa saprata, ka patīk sadarbības ar viņiem. Un, kad šī gadsimta sākumā Sandra ar vīru Aināru kļuva par audžuģimeni, abi nolēma, ka audzinās tikai pusaudžus.

«Mēs esam audzinājuši vairāk nekā 20 audžubērnus, un mēs uzņemam tikai pusaudžus, jo, kā stāstīju iepriekš, es saprotos ļoti labi tieši ar pusaudžiem. Pirmais pārbaudījums bija tad, kad paziņas vienu vasaru atveda pie mums savu meitu Aiju pusaudžu gadus. Mēs ar Aināru mazliet samulsām, nezinājām, kā nu būs, mums taču pašiem savu bērnu nav. Bet tās divas nedēļas bija fantastiskas, jo meitene bija fantastiska. Kad mūsu lielā mājā palika tukša (mūžībā devās vecmamma un mammas māsa, kuras šeit dzīvoja), mēs ar Aināru gribējām adoptēt bērnu. Apmeklējām vairākus bērnumamus, taču toreiz mums visur atteica, ka bērnu nav. Tad satiku paziņu, un viņa man ieteica aizbraukt uz Jaunaglonas internātvisskolu. Gribējām meiteni, bet atbrauca puisis Jānis, mūsu pirmais audžubērns, kuru pieņēmām ar domu, ka viņš kļūs par daiļdārznieku, jo pati esmu arī puķkope, floriste un daiļdārzniece (absolvēju arī Bulduru tehnikumu). Puika tagad ir jauns vīrietis, strādā ārzemēs, bieži brauc ciemos, uzskata mūs par savu mammu un tēti,» pastāstīja Sandra.

Sandra teica: «Visi mūsu audžubērni vecumā 14+ ir bijuši ar alkohola vai psihotropo vielu, vai smēķēšanas atkarībām, daži atradās pat narkoloģiskā dispensera uzskaitē vai bija nonākuši policijas rēdzēslokā. Ir vecāki, kuri negrib šos bērnus, viņus nevēlas arī audžuģimenes, bet mēs atrodam kopīgu valodu. Pa šiem gadiem ir bijuši tikai trīs pusaudži, no kuriem bijām spiesti atteikties. Viens puisis nevēlējās atteikties no alkohola un toksisko vielu atkarībām, cits puisis uzskatīja, ka viņš ir pasaules naba, ignorēja audžuvecāku prasības, un vēl viena meitene, pati jaunākā, konfliktēja ar citiem bērniem, tāpēc ka bija ar līderes garu, vēlējās visur būt galvenā.»

Pusaudži pie Sandras un Aināra nonāk no dažādām ģimenēm. Kāds puika atbrauca ar garīgu traumu, jo viņa klātbūtnē mamma izdarīja pašnāvību. Viņa ar vīru pieņem arī tos pusaudžus, kurus loloja aizbildņi, lielākoties vecmamma, taču kādā brīdī nav pratuši savaldīt bērnu šajos, kā joko Sandra, «kumeļa gadus». Sandra arī palīdz pusaudžiem, kuri iepriekš bija nomainījuši vairākas audžuģimenes.

Kā Sandra un Ainārs integrē pusaudžus savā mājā, darbos, atelpā? Sandra pastāstīja, ka, kļūstot par audžuģimeni, abi norunāja, ka atsakās no perfekcionisma, pedantisma un perfekta tīrības. Bērns atnākot nezina, kāda izskatās kārtība, to viņš mācās kopā ar audžuvecākiem, iestarpināja Sandra. Pirmās

divas nedēļas pusaudži Sandras un Aināra mājā dzīvo brīvā valā, tikmēr viņa ar Aināru vēro, kā bērns saklāj vai nesaklāj gultu, kur noliek vai nomet drēbes utt. Pēc tam sākas lēns, pacietīgs, disciplinēts uzvedības, paradumu, attieksmes, domāšanas korekcijas darbs ar sarunu un pašu piemēru. Piemēram, Sandra pati nomazgā savu šķīvi, bet pusaudzis grib aiziet no galda, nomaizgājis savus traukus, un Sandra jautā, kas nomazgās viņa šķīvi. Kad šāda saruna notiek otro vai trešo reizi, jau ceturtajā reizē pusaudzis pats nomazgā savu šķīvi bez vārda runas. Pusaudžiem uzticēti divi lieli pienākumi – atnest malku un uzturēt kārtībā savu istabu, un lielākā daļa šos darbus dara atbildīgi. Grūtāk ir pierunāt pusaudžus mācīties, lai iegūtu kādu profesiju, citādi viņi darba tirgū kļūst par grūtā darba strādniekiem (mazgā, rok, tīra, stāv pie konveijera).

Sandra novērojusi, ka gandrīz visu audžubērnu uzvedība ir vecāku spogulis: «Šodien sabiedrībā būtu biežāk jārunā, kā audzināt bērnu. Ir divas galējības – vecāku vienaldzība un vecāku pārspīlēta aprūpe. Ja vecākiem ir vienalga, kā bērns saklāj gultu, kādas ir sekmes skolā, kad viņam ir dzimšanas diena, tad bērns pazūd interneta tīmeklī vai uz ielas. Un ja vecāki lieto alkoholu, tad bieži arī bērns pieradinās pie tāda paša dzīvesveida. Savukārt ļoti aprūpēts bērns, būdams ļoti pārļutināts (mamma saklāj gultu, nomazgā traukus, sakārto istabu utt.), nav sagatavots dzīvei. Visu var vērst par labu tikai ar sarunāšanu, citas metodes nelīdz.»

Sandrai audžumamma pienākumi un atbildība sniedz arī gandarījumu, sevišķi tad, kad var pusaudzim kaut ko iemācīt, kad viņš pamazām atbrīvojas no savām ežādatām un kad, devies patstāvīgajā dzīvē, brauc ciemos, jo pie Sandras un Aināra jūtas kā mājās.

«Esmu ievērojusi, ka gandrīz visi pusaudži atnāk pie mums ar mazvērtības kompleksiem, bet pēc kāda laika viņi sāk pievērst uzmanību ārējam izskatam, lūdz vai nopērķ pašī baltas drēbes vai baltus apavus. Tātad sajūtās drošībā un novērtēti,» teica Sandra.

Viņa aicina politiķus noteikt ar likumu, ka audžubērni, kuri sasnieguši 18 gadu vecumu, var saņemt valsts dzīvokli un finansiālo atbalstu pašvaldībā, kurā ir bijusi viņa pēdējā dzīvesvieta, nevis tikai deklarētajā dzīvesvietā. Jaunietis, kurš audžuģimenē pavada sešus – septiņus gadus, jau aprod ar to vietu, pagastu un pilsētu, bet, atgriežoties deklarētajā dzīvesvietā, viņš tur jūtas jau kā svešinieks.

Sandra cerīgi pauza: «Būtu jauki, ja audžubērni arī patstāvīgajā dzīvē nepazaudētu to māju sajūtu, ko viņi piedzīvo audžuģimenēs. Bet, ja kāds audžubērns izdomās atgriezties jau ar izglītību vai ģimeni, lai šeit dzīvotu un strādātu, mēs viņam ļausim palikt.»

Puika iemācījās saklāt gultu

Foto no Marijas Pupiņas personīgā arhīva

Marija Pupiņa lepojas, ka pieder audžuģimeņu saimei

Marija Pupiņa ir ne tikai audžumamma nu jau 16 bērniem (šobrīd viņa lutina vienu pusaudzi, pārējie zvana, brauc ciemos), bet arī darbojas Latgales audžuģimeņu atbalsta biedrības «Muna sāta», kas dibināta 2009. gadā, valdē. Šobrīd Latgalē dzīvo 110 audžuģimenes. Starp tām ir arī krīžu audžuģimenes, kuras pieņem tos bērnus, kuri nonākuši neapskaužamā situācijā un ir izņemti no ģimenes ar vienpersonisku lēmumu, un specializētās ģimenes, tās lolo bērnus, kuriem vajadzīga īpaša aprūpe.

Saskarsmē ar audžubērniem Marija redz, ka bērni ļoti mainās, viņu raksturs kļūst labāks, viņi kļūst draudzīgāki pret citiem bērniem, izpalīdz viens otram un audžuvecākiem. «Atbalstu audžuģimenes, nevis bērnumamus, tāpēc ka bērnumamā bērns neuzzina, kāds ir ģimenes modelis. Bērni rakstīja, ko viņi iegūst audžuģimenēs, un viens puika atzina, ka iemācījās saklāt gultu, citi esot iemācījušies gatavot ēst, stādīt kokus, ravēt dārzus, svinēt dzimšanas dienas utt. Mans audžubērns, dzimšanas dienā ieraudzījis torti ar svecītēm, samulsa – vai tas ir man, jo viņa bioloģiskie vecāki nesvinēja dzimšanas dienas. Audžuvecāki, tāpat kā citi vecāki, rada bērnam ģimenisku vidi un iemāca ģimeniskas tradīcijas un vērtības. To audžuvecāki panāk ar savu labo piemēru, pacietību un sirds siltumu, lai gan bērni nāk no grūtas vides un ar emocionālām traumām. Bet pēc sešiem – septiņiem gadiem bērni iegūst jaunu ģimeni, savus audžuvecākus sauc par mammu un tēti. Kad audžubērni pamet audžuģimenes, viņi brauc ciemos, arī audžuģimenes sazinās ar viņiem, atbalsta viņus ar padomu vai naudu,» teica Marija.

Viņa arī iestarpina, ka Latvijā katru gadu paliek vairāk to ģimeņu, kuras vēlas adoptēt bērnus, taču galvenokārt vecumā līdz 10 gadiem, bet pusaudžus un jauniešus gan ne, iespējams, tāpēc, ka cilvēkiem pietrūkst pieredzes, kā tik lielus bērnus audzināt un lolot. Un viņu patvērumus ir audžuģimenes.

Vaicāta, kāds atbalsts ir vajadzīgs audžuģimenēm, Marija pastāstīja, ka audžuģimenes jau saņem valsts atbalstu (tās ir sociālās garantijas, valsts sociālās iemaksas un atlīdzība par audžuģimeņu pienākumu pildīšanu atkarībā no pieņemto bērnu skaita), tāpat arī Marijas pārstāvētā biedrība atbalsta audžuģimenes. Latvijā ir izveidoti ģimeņu atbalsta centri, un arī Daugavpilī darbojas Latgales ģimeņu atbalsta centrs «Daugavpils» ar filiāli Rēzeknē (par to būs stāsts citā reizē), kur audžuģimenes un audžubērni var saņemt psihologa, psihoterapeita, logopēda, kanisterapeita un citu speciālistu pakalpojumus.

Labklājības ministrija gatavo grozījumus normatīvajos aktos, lai ļautu bērniem pēc paša vēlēšanās uzturēties audžuģimenēs līdz 21 vai 24 gadu vecumam, tāpēc ka audžuģimeņu atbalsts nepieciešams arī 18–19 gadīgiem audžubērniem, kuri uzsākuši patstāvīgu dzīvi (mācās vai strādā). Marija atzīst, ka šāda likuma norma atvieglos audžubērnu un audžuvecāku ikdienu.

«Audžuģimene – tā ir mīloša sirds un tās ir mīlošas rokas, tāpēc bērns, nonācis audžuģimenē, top dziedināts un novērtēts. Pateicībā noliecu galvu audžuģimeņu priekšā,» teica Marija un novēlēja Latgales ģimenēm uzdrošināties kļūt par gādīgiem audžuvecākiem. ▣

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Latgales audžuģimeņu pienesums ģimenisku vērtību kopšanā» saturu atbild SIA «Vietējā»».

MAF
Mediju atbalsta fonds